

ג ל ד ז נ ד ת ל ע י ו נ ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וחמש

תזריע-מצורע (תשכ"ו)

ל"ג-נ"ד
נגעו בתים

א. שאלה כללית

חרמב"ם הלכות טומאה צרעת ט"ז י'

הצרעת הוא שם האמור בשותפות, כולל ענינים הרבה שאין דומים זה לזה, שהרי לובן עור אדם קרוי צרעת, ונפילת קצת שיער הראש קרוי צרעת. וזה השנוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו התורה צרעת בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל, כדי להזהירן מלשון הרע, שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו. אם חזר בו - יטהר הבית; אם עמד ברשעו עד שהותץ הבית - משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושובב עליהם. אם חזר בו - יטהרו. ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע ויהיה שעליו; אם חזר בו - יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר (דברים כ"ד ח-ט): 'השמר בנגע הצרעת... זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים בדרך...!' הרי הוא אומר: התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגדולתו על ברכיה וסכנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דברה בגנותו אלא מעתה - שהשותתו לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו שנ' (במדבר י"ב ב') 'והאיש משה עבד מדי', ואעפ"כ מיד נענשה בצרעת, קל וחמר לבני אדם הרשעים הספשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות, לפיכך ראוי למי שרוצה לכוון אורחיו להתרחק משיטתו ומלדבר עמהן, כדי שלא יתפש אדם ברשת רשעים וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים, בתחילה מרבים בדברי הנאי כענין שנ' (קהלת ב' ב'): 'וקול כסיל ברב דברים', ומתוך כך באים לספר בגנות הצדיקים, כענין שנ' (תהלים ל"א י"ט): 'תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתה', ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים, נלתי דופי בדבריהם, כענין שנ' (דברי הימים ב' ל"ו): 'ויהיו מלעיבים במלאכי הרוזים ודברים ומתעתעים בנביאיו'; מתוך כך באים לדבר באלוקים וכופרין בעיקר כענין שנ' (מלכים ב' י"ז): 'ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלוקיהם'. והרי הוא אומר (תהלים ע"ג ט'): 'שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ'. מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם שהלכה תחילה בארץ. זוהי שיחת הרשעים שגורמת להם ישיבת קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר. אבל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה, ולפיכך הקב"ה עוזר על ידן ומזכה אותן בה, שנ' (מלאכי ג' ט"ז): 'אז דברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו, ליראי ה' ולחושבי שמו'.

חרמב"ם פירוש המשניות נגעים י"ב משנה ה'

צרעת הנזכרת בתורה, אמרו שהוא עונש בעבור לשון הרע, כי יפרד מן האנשים וירחיקו אותו מהיזק לשונו. ויתחילו בביתו. ואם חזר בו - מוטב, ואם לא - יבוא במצעות. והוא אמרו (י"ג ט"ח) "או בכל מלאכת עור". חזר בו - מוטב ואם לאו - יבוא בנגד; ואם לא חזר בו עדיין - לגופו ועל עור בשרו.

וזה על דרך המוסר והתוכחה! הלא תראה שהם דברים בלתי טבעיים ואינם חלאים טבעיים בשום פנים, לפי שהנגדים והבתים הם חומר דומם והם על דרך נס כמו מי סוטה ואינם אלא דברים חוץ מהטבע, לפי שהבתים והנגדים אינם נעים ונדים מאליהם וכל מה שאירע בהם אינה צרעת אלא בקריאת התורה על הדמיון. וכן נגעתי אדם, ויטהר הצרעת כאשר הפך כולו לבן והוא תכלית הצרעת והיותר גדולה והיותר חזקה ואמנם הם ענינים תוריים, לפי מה שזכרנו...

רלב"ג: וענין הצרעת באלו הדברים (בבגדים, בבתים) הוא שיגבר בהן לחות הנכרי והחם הנכרי, יחלש חומם היסודי באופן שידרכו אל הגלוי וההפסד... והנה תמצא כי המראה שיורה על כמו זה העפוש הוא הירוק או האדום, כבר תמצא זה במקום העפוש כמו מימי האשפות.

- (1) הסבר את המלים המסומנות בקו.
- (2) היכן מצינו רמז בתורה ונביאים שצרעת באה על לשון הרע (בוסף על הנאמר לעיל)?
- (3) התופעה הטבעית שעליה מדבר רלב"ג היתה כמוכח ידועה גם לרמב"ם, ואעפ"כ פרש מה שפירש. הסבר את כוונתו (בדבריו "וזה השנוי איננו...")
- (4) הרמב"ם מביא את הדרש על תהלים ע"ג ט' מגמ' ערכין ט"ו, במה סוטה דרש זה מפורטו של מקרא?

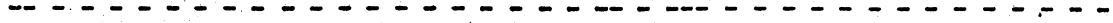
(תזריע-מצורע)

ב. ויקרא רבה י"ז (ז)

"י"ד ל"ד) "...בבית ארץ אחוזתכם" - זה בית המקדש, שנאמר: (יחזקאל כ"ד) "הנני מהלל את מקדשי גאון עוזכם", "ובא אשר לו הבית" - זה הקב"ה, שנאמר (חגי א') "יען ביתי אשר הוא חרב"; והגיד לכהן" - זה ירמיהו, שנאמר (ירמ' א') "מן הכהנים אשר בענתות"; "כנגע נראה לי בבית" - זו טיבולת ע"ז: ... הה"ד (יחזקאל ח') "והנה ספון לשער המזבח סמל הקנאה הזה" ... "וצות הכהן ופנו את הבית" - (מלכים א' י"ד כ"ו) "ויקח (= שיטק סלך מצרים) את כל אוצרות בית ה'"; "ונתח את הבית"; "וביתא דנא סתריה" (עזרא ה' י"ב - על נבוכדנצר סלך בבבל); "והוציא אל מחוץ למחנה" - "ועמא הגלי לבבל" (עזרא סס, המשך הפסוק דלעיל). יכול לעולם? ת"ל: (ויקרא י"ד ס"ב) "ולקחו אנבים אחרות" - שנאמר (ישעי' כ"ח) "לכן כה אמר ה' אלוקים, הגני יסד בציון אבן בחן פנת יקרת מוסד מוסד, הסמין לא יחוש".

* לדעת בעל "יפה תואר" על סדרש רבה נפלה כאן טעות וצ"ל (מלכים ב' כ"ד י"ג) "ויוצא משם את כל אוצרות בית ה'" (אשר גם הוא מדבר בנבוכדנצר).

מה גרם לדרשן לדרש את פסוקינו בדרך של דרש אליגוריק?

שאלות בטעמי המקרא העורך: מיכאל פרלמן

א) ויקרא י"ד ו' את-הצפר החיה וקח אתה. ואת-עץ הארז ואת-שני התולעים. ואת-האזב. וטבל אותם ואת-הצפם החיה בדם-הצפור השחוט על-המים החיים וחתוה: י"ד נא ולקח את-עץ-הארז ואת-האזב ואת שני-התולעים ואת הצפנר, תחתיה וטבל אותם בדם-הצפור השחוט ובמים החיים במ: כ"ח ה' עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד ונסכה.

ר' ד"צ הופמן: ד"ה על-המסר רג': הוא לפי פשוטה של לשון תיאור מלמל "השחוט" (וראה תרגומים של בוכר-רוזנצווייג - מ.פ.). אולם חכמינו סברו, שהוא מכוון אל "וטבל", והוראת "על" תהיה: יחד עם (השורה במדבר כ"ח). ולפי זה מובנו: וטבל אותם בדם שמעורב בו המים. כך מתרגם גם יונתן "ובמי המבוע". רגם הטעמים, ופסוק נ"א הם סיוע לפירוש זה.

- 1) מהו לדעת הופמן פירוש הפסוק "לפי פשוטה של לשון"?
- 2) איך פירשו חז"ל את הפסוק?
- 3) מה ראייה יש להביא מבמדבר כ"ח?
- 4) מה ראייה יש להביא מתרגום יונתן (וחשווה ת"א).
- 5) במה לדעתו מסייע פסוק נ"א לפירוש חז"ל?
- 6) מה ראייה יש להביא מן הטעמים?

ב. י"ד ז' וחזה על המסחר מן-הצרעת שבע פעמים וסחרו ושלה את-הצפר החיה על-פני השדה

ה' וכבס המסחר את-בגדיו לגלח את-כל-שערו ורחץ במים וסחר ואחר יבוא אל-המחנה...

תו"כ וסחרן בדברים הנעשים בגופו, יכול יהיה מסולק בזו ת"ל: ושלה וגלח וכבס ורחץ, - יכול יהיו כולם מעכבים אותו? ת"ל: וסחרו וסחר: מה סחרה האמורה למעלה בדברים הנעשים בגופו, אף סחרה האמורה למטה בדברים הנעשים בגופו.

ר' ד"צ הופמן חורו בתו"כ ש"וסחרו" ו"וסחר" באים להורות, שהמעשים הנעשים בגוף המצורע מעכבים...

לפי הסבר זה אין "וסחרו" מצוה מיוחדת אלא קשור בפסוק שלאחריו... אף הטעמים מחייבים לקשור את המלה "וסחרו" אל הפסוק שלאחריו.

- 1) פרט את הפעולות שבגופו של המצורע המעכבות את הפעולות, שאינן מעכבות, אלא שחן למצוה בלבד.
- 2) מה המיוחד בפסוק הטעמים, המסייע לדעת הופמן לפירוש חז"ל?
- 3) נראה, שהניסוח "אלא קשור בפסוק שלאחריו" אינו מדוייק. למה הכוונה?